

KATOAAKO ASIAKAS PALVELUVIIDAKKOON?

Nuorten kanssa työskentelevien näkemyksiä julkisten palvelujen muutoksen vaikutuksista heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten palveluissa

SOKU-hanke
Lappalainen Virve

Opinnäytetyö
Terveys- ja hyvinvointiala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2017

Terveys- ja hyvinvointiala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Virve Lappalainen	Vuosi	2017
Ohjaaja(t)	Rauni Rätty Rauno Pietiläinen		
Toimeksiantaja	Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen -hanke		
Työn nimi	Katoaako asiakas palveluviidakkoon? Nuorten kanssa työskentelevien näkemyksiä julkisten palvelujen muutoksen vaikutuksista heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten palveluissa		
Sivu- ja liitesivumäärä	33 + 1		

Selvitin opinnäytetyössä miten nuorille kohdennettu sosiaalisen kuntoutuksen ja osallisuuden lisääminen on toiminut Kemissä ja Sodankylässä. Halusin selvittää hyötyvätkö nuoret sote- ja maakuntauudistuksen mukana tuomasta palveluiden valinnanvapausmahdollisuudesta ja digitalisaation lisäämisestä asioiden hoidossa.

Teoriaosassa tarkastelin sote- ja maakuntauudistusta, sosiaalista kuntoutusta ja lappilaisten nuorten työllistymistilannetta. Lisäksi haastattelin eri alojen asiantuntijoita, joiden kohderyhmään kuuluu sellaisten nuorten ohjaus ja neuvontatyö, joilla on vaikeuksia päästä työhön ja koulutukseen ja joiden työllistymisen esteinä voi olla vamma tai sairaus tai muu syy kuten etninen tausta.

Aineiston keräämiseen käytin teemahaastattelua ja aineistoanalyysin tueksi käytin kirjallista materiaalia eri tietolähteistä. Tarkastelun kohteena oli nuorten työkyky, kuntoutuksen ja ohjauksen tarve. Tarkastelin myös onko tämän tapaisesta toiminnasta hyötyä ja saako nuori tarvitsemaansa apua arkielämän tueksi.

Tulokseksi sain, että heikossa työmarkkina-asemassa olevat nuoret tarvitsevat tämän tyyppistä palvelua, koska kaikilla on oikeus tasa-arvoisen, elämisen arvoiseen kohteluun kaikissa yhteiskuntaluokissa, unohtamatta henkilökohtaista palvelua ja ohjauksen tarvetta.

Avainsanat

teemahaastattelu, maakuntauudistus, sote-uudistus, sosiaalinen kuntoutus

Author	Virve Lappalainen	Year	2017
Supervisor	Rauni Rätty Rauno Pietiläinen		
Commissioned by	The development of Youth labor market inclusion and social rehabilitation		
Subject of thesis	Do customer get lost in to the vast selection of services? View on the impact of change in public service in a labour market position of young people services.		
Number of pages	33 + 1		

The aim of this thesis is to look at how increasing the social rehabilitation and labor market inclusion targeted for the youth has worked in Kemi and Sodankylä. I also find out how young people can find the right services from the new reform package and if digitalisation is the right solution if they have problems to survive in their daily routines.

In the theoretical part I deal with the new social and health care reform, social rehabilitation and labour market situation of young people in Lapland. I interviewed people in the social field, especially people who are working with young people have a lot of problems with health, who do not have education, who are unemployed or problems caused by their ethnic background.

I used theme interview in my thesis and in data analysis I used literature, theses, internet, newspapers etc. I looked at how bad situation those young people had when they started social rehabilitation and how much they need rehabilitation, guidance as well as personal help and how much this kind of service helps young people to better social life.

The result of this thesis is that young people really need this kind of service if they do not have strength to find help themselves. All people have rights to equality life in all social classes. No matter what kind of background you have you have rights to better life and rights to get personal services. The thesis gives added value to health care, social services and regional government reform.

The key words are theme interview, provincial reform, Health, Social services and Regional government, social rehabilitation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 SOTE-JA MAAKUNTAUUDISTUS	7
3 LAPIN NUORTEN TYÖLLISYYSTILANNE	10
4 SOSIAALINEN KUNTOUTUS MAHDOLLISTAJANA KOULUTUSPOLUILLE JA TYÖELÄMÄÄN	13
4.1 Nuoren sosiaalisen tuen tarpeen arviointi	13
4.2 Sosiaalinen kuntoutus ja osallisuuden lisääminen	14
5 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄT	17
5.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus, tutkimuskysymykset	17
5.2 Aineiston hankinta	17
5.3 Aineiston teema	18
5.4 Aineiston menetelmät	19
5.5 Aineistot ja niiden keruumenetelmät	21
6 TULOKSET	22
6.1 Soku-hankkeeseen ohjattujen asiakkaiden joukossa on runsaasti pitkäaikaistyöttömiä, työkyvyttömiä mutta joiden työkykyä on mahdollista parantaa pitkäaikaisen osallisuuden tukemisen kautta	22
6.2 Heikossa työmarkkina-asemassa oleva nuori ei pärjää palveluviidakossa	23
6.3 Työntekijöiden huoli sote- ja maakuntauudistuksesta	24
7 POHDINTA	27
7.1 Työ- ja toimintakyvyn arvioinnin tukena	27
7.2 Opinnäytetyön luotettavuus	29
7.3 Opinnäytetyön eettisyys	30
8 LÄHTEET	31
LIITTEET	34

1 JOHDANTO

Elämme parhaillamme suurten muutosten aikaa, sillä näin suurta julkishallinnon muutosta ei ole aikaisemmin tehty yhteiskunnassamme. Kyseessä on sosiaali- ja terveydenhuollon (SOTE) uudistus ja maakuntauudistus, jonka tapaista ja näin mittavaa uudistusta ei ole koskaan Suomessa toteutettu. Uudistuksen nopeaa aikataulua on parjattu paljon mediassa ja tämän hetkisen tiedon mukaan uudistus pitäisi saada valmiiksi 2020 mennessä.

Yhtenä suurena uudistuksena on siirtää työ- ja elinkeinopalvelut (TE-palvelut), yrityspalvelut ja kuntien sosiaali- ja terveystyöpalvelut maakuntien hoidettavaksi ja sen tavoitteena saada kaikille asiakkaille samat nykyaikaiset palvelut asuinpaikasta riippumatta, muun muassa lisäämällä digitalisointia eli osa palveluista siirtyy internetiin.

Valinnanvapaus mahdollisuuden myötä asiakkaiden vaikutusmahdollisuus paranee ja he voivat jatkossa valita omat palvelut myös yksityisen sektorin palvelujen tuottajalta, joka on maakuntaviraston hyväksymä palveluiden tarjoaja.

Uudistuksen myötä Suomi eroaisi selvästi muista Pohjoismaista, jos yksityistäminen todella toteutuu siinä mittasuhteessa kuin on suunniteltu. Vastaavanlaista uudistusta ei löydy muista Euroopan maista ja Iso-Britanniassa on ainoastaan yksityistetty palvelut heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden palveluissa.

Samalla kun julkishallinnon uudistuksia valmistellaan, on OECD:n Education at glance 2016 –raportti varsin karua luettavaa. Syrjäytymisestä ja työttömyydestä on tullut koko yhteiskunnan haaste, sillä raportissa ilmenee paljon huolenaiheita ja uhkakuvia, kuten koulutuksen rahoituksen muutokset, korkeakoulutettujen työttömyysluvut ja etenkin nuorten syrjäytyminen.

Opinnäytetyössä pureudun lappilaisten nuorten tilanteeseen ja erityisesti kohderyhmänä ovat nuoret, joilla on haasteita oman urapolun löytämiseksi. Tämä kohderyhmä kuuluu kaikkein vaikeimmin työllistettäviin ja nämä nuoret tarvitsevat ensisijaisesti sosiaalista kuntoutumista. Yleensä heiltä puuttuu ammatillinen tutkinto, he ovat työttömiä, heillä on mahdollisesti työ- ja toimintakyvyn ongel-

mia, huono-osaisuutta itsenäistymiseen, elämänhallinnan ongelmia, osallistumattomuutta yhteiskunnan toimintaan tai heillä on erilainen kulttuuritausta.

Lapissa on Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen -hanke (SOKU -hanke), jonka tarkoituksena on kehittää lappilaista toimintatapaa nuorten sosiaalisen kuntoutuksen edistämiseksi, lisätä asiakaslähteisyyttä nuorten ohjauksessa, edistää uuden sosiaalihuoltolain mukaisten aktiivisuunnitelmien tekemistä ja toteuttamista sosiaalisen kuntoutuksen paikallisissa monialaisissa verkostoissa.

Haastattelun Lapista Säätiöissä, Työ- ja elinkeinotoimistossa, sosiaalitoimessa ja työllisyyspalveluissa työskenteleviä asiantuntijoita, joiden asiakkaina ovat 18-30 vuotiaat paljon ohjausta ja tukea tarvitsevat nuoret. Tavoitteena on saada selville, miten haastavaa heikossa työmarkkina-asemassa olevan nuoren palveluohjaaminen on nyt, miten palveluihin ohjaaminen ja palvelut mahdollisesti muuttuvat sote- ja maakuntauudistuksen myötä, onko vaarana nuoren syrjäytyminen, löytääkö nuori jatkossakin tarvitsemansa palvelut vai jääkö palvelut saamatta.

2 SOTE-JA MAAKUNTAUUDISTUS

Olemme suuren muutoksen ovella, jossa meidän tapaa toteuttaa ja hankkia palveluita muuttuu aivan toisenlaiseksi mihin olemme yleensä tottuneet. Puhutaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta sekä maakuntauudistuksesta, joka on nykyisen Eduskunnan ja hallituksen kärkihankkeita.

Uudistuksen tavoitteena on rakentaa kustannustehokas julkinen hallinto, jotta asiakkaat saisivat samat palvelut asuinpaikkakunnasta riippumatta. Nykyisiä palveluita nykyaikaistetaan, lisätään digitalisaatiota eli perinteisiä kasvokkain tapahtuvia palveluita siirretään yhä enemmän internettiin. Uudistuksen tavoitteena on myös luopua tehottomista toimintatavoista ja kansalaisten vaikutusmahdollisuutta parannetaan sekä yrityksille tarjotaan yhden luukun periaatetta työllistymishankkeisiin ja työllistämiskokeiluihin. Itsehallintoalueilla eli maakunnissa luodaan edellytyksen alueella asuville asukkaille kattavat, monipuoliset ja toimivat osallistumisen ja vaikuttamisen oikeudet, muodot ja rakenteet (Nyholm & Jääskeläinen 2015).

Valtaosa työllisyys- ja yrityspalveluista tullaan ulkoistamaan ja sen vuoksi eduskunta on valmistelemassa kasvupalvelulakia, jotta julkiset Työ- ja elinkeinotoimistojen (Te-toimisto) ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskus) palvelut voidaan kilpailuttaa julkisesti maakunnissa yksityisille yrityksille tai kolmannelle sektorille (Yle, Timo Keränen 2017). Käytännössä tämä koskettaa satojen tuhansien ihmisten työtä ELY-keskuksissa, Te-toimistoissa, aluehallintovirastoissa (AVI), kunnissa, maakuntien liitoissa ja kolmannen sektorin toimijoissa sekä kaikkien kansalaisten palveluita.

Lapissa maakunnallista sote-uudistusta hoitavat Lapin liitto ja Sote-Savotta -hanke, jossa tavoitteena on taata sote-palveluiden saatavuus kaikille lappilaisille. Rakenteellista uudistusta ajatellen, Lapissa sote- ja maakuntauudistus koskee noin 8000 ihmisen työtä ja vaikuttaa kaikkien lappilaisten palveluihin.

Vaikka kyseessä on näin suuret muutokset, maakunta ja kunta toimisivat edelleen kumppaneina elinvoimatehtäviin liittyvissä asioissa kuten työllisyyden yleinen edistäminen, koulutus, osaamisen kehittäminen, maahanmuuttajien kotoutuminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen.

Kaikkien näiden muutosten takana ovat lait, joita eduskunta työryhmineen ovat alkaneet laatia, jotta sote- ja maakuntauudistus saadaan käynnistettyä vuoden 2020 alussa. Mitä se tarkoittaa asiakkaille, on se tärkein asia tämän lain täytäntöönpanossa ja myös oman työn kannalta. Valinnanvapauslaki (alueuudistus.fi), maakuntalaki (§6) ja kasvupalvelulaki (TEM/1260/03.01.01/2016) nousevat uudistuksessa keskiöön mutta erityisen tärkeä laki koko sote-uudistuksessa on valinnanvapauslaki, joka on edelleen tätä opinnäytetyötä tehdessä luonnosvaiheessa.

Tämän hetkisten suunnitelmien mukaan, lait näkyvät asiakasrajapinnassa vuoden 2019 puolella välissä, jolloin lait ovat hyväksytty ja muutokset eri palveluissa voidaan alkaa toteuttamaan. vuoden 2020 alussa. Yksi suurin tulevista muutoksista on asiakkaan näkökulmasta vuoden 2019 aikana mahdollisesti työttömyysturva-asioiden siirto kokonaan Te-toimistoista Kelaan ja työttömyyskassojen hoidettavaksi (maakuntauudistus).

Kaikista eniten tuleva muutos tarkoittaa sitä, että maakunnat, joita tulee olemaan 18, kilpailuttavat palvelut eri yksityisille toimijoille ja joista asiakas valitsee ne palvelut, mitkä ovat maakunnan hyväksymiä palveluiden tarjoajia. Osa muutoksista toteutetaan perustamalla osakeyhtiöitä, joista tehtävät siirtyvät Elinkeino-, liikenne- ja ympäristövirastoista sekä Aluehallintovirastoista. Suunnitelmissa olisi myös mahdollisesti siirtää yhtiöpohjaiseen ratkaisuun monialaisen yhteispalvelun palvelut, mutta se on vasta suunnitteluvaiheessa.

Näiden kaikkien muutosten tavoitteena on asiakasystävällinen palveluiden tuottaja tai tuottajat, joista asiakas valitsee tarvitsemansa palvelut voivat olla julkinen sektori, kunnat, yritykset ja kolmannen sektorin toimijat, kuten yhdistykset ja säätiöt. Kaikesta tästä maakunnallisesta toteutuksesta huolehtii Maakunta. Pääsääntöisesti laissa ei määriteltäisi yksittäisiä palveluita, vaan määriteltäisiin asiakastarpeisiin perustuvat palvelukokonaisuudet.

Kasvupalveluiden tuottaminen tulisi perustumaan työmarkkinaehtoiisiin ratkaisuihin jossa maakuntien oma palvelutuotanto olisi aina viimesijainen ratkaisu. Markkinoiden toimivuuteen perustuvassa mallissa pystytään paremmin hyödyntämään tuloksellisia toimintamalleja sekä mahdollistettaisiin alueelta saatavan tiedon nykyistä parempi hyödyntäminen (Laki alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista).

Tavoitteena tässä uudistuksessa olisi se, että sääntelyä kevennettäisiin, toimivaltaa siirrettäisiin lähemmäs asiakasta ja luotaisiin joustavat maakunnan harkintaan perustuvat palvelut vaarantamatta kuitenkaan perustuslain edellyttämää yhdenvertaisuutta (TEM 15.11.2016).

Sote- ja maakuntauudistus on jo ennen voimaan astumistaan herättänyt paljon keskustelua sen toimivuudesta. Erityisesti työvoimapolitiikan asiantuntija Robert Arnkil (2017) on tutkinut eri maiden työllistymispolitiikkaa ja hänen mukaan julkinen malli on aina tehokkaampi kuin se, että palvelut kilpailutetaan yksityisille palveluiden tarjoajille. Tutkija arvioi yksityisten palveluiden tarjoajien onnistuneen monissa tapauksissa hyvin, mutta kokee kumppanuusmallin toimivan konkaisuutena toisiaan täydentäen paremmin.

Jos uudistus ja palveluiden yksityistäminen etenevät mietinnössä olevien suunnitelmien mukaisesti, Suomi tulisi eroamaan selvästi muista Pohjoismaista. Vastaavan suuren muutoksen palveluiden yksityistämisestä on toteuttanut Australia, kun taas Britanniassa palveluiden yksityistäminen on keskitetty heikoimassa työmarkkina asemassa olevien asiakkaiden palveluihin (Robert Arnkil 2017).

Oma tämän hetkinen toive olisi, että vaikeassa työmarkkina-asemassa olevalle nuorelle etsitään edelleen ratkaisua palvelukeskustyyppisesti, kuten monialaisessa yhteispalveluissa ollaan tehty jo useita vuosia, jossa olisi monipuolinen viranomaisyhteistyö tekemässä ratkaisuja edelleen. Mielestäni se on tehokasta, koska yhden luukun periaatteella saadaan asiakkaalle tarjota erilaisia tehokkaita palveluita ja moniammatillisesti ongelmaan saadaan syvällisempää näkökantaa ongelman ratkaisuun.

3 LAPIN NUORTEN TYÖLLISYYSTILANNE

Omassa nuoruudessa, 80-luvun Kainuussa, oli helppoa löytää kesätöitä. Oli kiinni omasta halusta ja motivaatiosta käydä kysymässä kesätöitä suoraan yrittäjiltä tai kavereiden kautta, joilla oli hyviä kokemuksia eri työnantajista. Tänä päivänä nuorten tilanne on aivan toisenlainen ja yksi syy siihen on työpaikkojen kohonneet osaamisvaatimukset, erilaisten lupakorttien vaatimukset sekä työluvilla Suomeen saapuvat sesonkityöntekijät. Yhtä työpaikkaa voi hakea satoja hakijoita, joten kilpailu työpaikoista on kova. Työn tekeminen on myös sosiaalista toimintaa, jolla tavalla nuori kuuluu osana yhteiskuntaan ja saa nuoren tuntemaan tärkeäksi osaksi työyhteisöä.

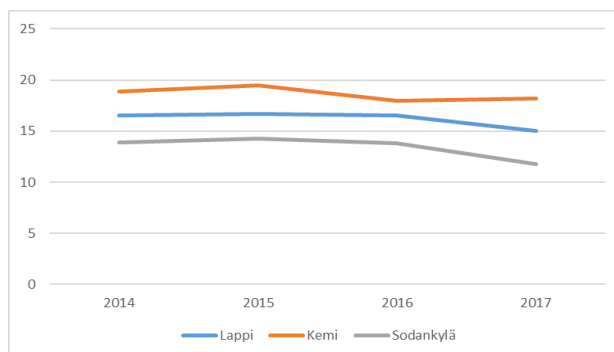
Lapissa on työpaikkoja, mutta työnantajan vaatimukset uusien työntekijöiden palkkaamiseksi ovat korkeat. He voivat vaatia useamman vuoden työkokemusta ja korkeakoulututkintoa tai vähintään alan opiskelijaa. Vastavalmistunut, jolla ei ole valmistuttuaan työpaikkaa, ei ole kontakteja yritysmaailmaan tai taustalla on vamma tai sairaus, jää usein hyvin yksin. Nuori tarvitsee tässä tilanteessa silloin tuettua, kasvokkain tapahtuvaa palvelua ja työvoimaviranomaisten pitäisi mielestäni pureutua paremmin nuoren tilanteeseen heti työttömyyden alettua ja ohjata työllistämistä edistäviin palveluihin kuten työkokeiluun tai työhakuvalmennuksiin. Haastavaksi tämän tekee sen, että palvelut ovat yhä enemmän siirretty nettiin, työnhakuhaastattelut tehdään puhelimitse ja vastaavasti kasvokkain tapahtuvaa palvelua ei enää juurikaan ole. Tutkimuksen mukaan, jo kahden tai kolmen kuukauden yhtäjaksoinen työttömyys voi johtaa työmarkkinoilta syrjäytymiseen (THL; Myrskylä 2011 & 2012).

Haastattelin sosiaalialan ammattilaisia ja kävi ilmi, että vaikka nuori käyttää nettiä paljon, se ei tarkoita, että nuori osaisi etsiä viranomaispalveluita tai työpaikamahdollisuuksia netistä, koska hän ei välttämättä tiedä, mihin palveluihin on oikeutettu tai ei tunne palveluita lainkaan. Haastetta tuo myös viranomaishakemusten kieli, joka hämmentää niin paljon, että hakemukset saattavat jäädä täyttämättä. Nettiosaamista on monenlaista ja usein nuorella se tarkoittaa, että vaikka digitalisaaatiota kehitetään ja palveluita viedään nettiin, nuori tarvitsee kuitenkin palveluihin tuettua, kasvokkain tapahtuvaa asiointia jatkossakin.

Lapplaisen nuoren lähtökohta siirtymiseen työmarkkinoille 2000-luvulla on erilainen, kuin Kainuun tai Pohjois-Pohjanmaan nuorella. Lappi on suuri alue ja osa Lapin nuorista asuu kaukana kasvukeskuksista tai asuvat keskuksissa, jossa muuttosuunta on poispäin pienistä kunnista kohti suurempia kuntakeskuksiin, kuten Rovaniemelle tai Pohjois-Pohjanmaalle Ouluun. Omalla kotikunnalla ei ole välttämättä työpaikkoja eikä myöskään opiskelumahdollisuuksia peruskoulun tai lukion jälkeen, jos kyseessä on pienempi paikkakunta. Kemissä voi opiskella jopa ammattikorkeakoulututkintoon saakka ja Sodankylässä on ammatillisia toisen asteen oppilaitoksia.

Toimeettomuus ja yksinäisyys opintojen jälkeen voi aiheuttaa syrjäytymisen vaaraa, johon taas voi vaikuttaa kavereiden muutto työn perässä isompiin kaupunkeihin. Myös Lapin sesonkityöpaikat laskettelukeskuksissa ja vieraankielen taito haastaa nuoria työpaikan saannissa. Yhtenä syynä on myös kotipaikkasidonnaisuus, ei haluta lähteä muualle töihin.

Alla kuviossa Tilastokeskuksen (kuvio 2) koko lapin, Kemin ja Sodankylän työllisyystilanteesta ja sen muutoksesta vuosien 2014 - 2017 välisenä aikana.

Kuvio 2. Lapin nuorten työllisyystilanne prosentteina vuosien 2014 - 2017 välisenä aikana (Lähde www.tilastokeskus.fi)

TEM Työnvälitystilaston toukokuussa 2017 ilmestyneen työllisyystilaston mukaan, nuorten 20-29 vuotiaiden työttömyys on laskenut Lapissa. Vaikka nuorten työttömyys alenee Kemin alueella, nuorten työttömyys on edelleen Lapin korkein, eli tehostettuja toimenpiteitä nuorten työttömyyden alenemiseen tarvitaan.

Sodankylässä ja seutukunnissa taas nuorten työttömyys on Lapin alin ja selvästi alempi kuin koko maassa. Osaavan työvoiman saatavuus on keskeinen osa aluekehityksen edistämistä ja myös julkisen sektorin palvelukykyä (TEM 2017). Jotta osaavaa työvoimaa saadaan jatkossakin Lapissa, kannattaa Lapissa kehittää koulutusmahdollisuuksia ja koulutusaloja Lapin omien projektien tarpeisiin.

Jotta myös heikossa työmarkkina-asemassa olevat nuoret saataisiin opintojen piiriin, toivoisin että enemmän avattaisiin mahdollisuuksia oppisopimuskoulutukseen tai oppipoika-kisälli-malliin. Tämä mahdollistaisi sellaisten nuorten koulutautumisen, joilla on vamma tai sairaus tai etninen tausta sellainen, että tavallisessa luokka yhteisössä ei opinnot onnistu ja samalla työnantajat saisivat juuri sellaista työvoimaa, jota he tarvitsisivat omaan työyhteisöönsä. Kaikkien ei tarvitse olla maistereita tai insinöörejä vaan tekijöitä tarvitaan myös perustoimintojen tehtäviin ja juuri sellaiseen näen hyvän markkinaraon koulutustarjontaan.

Lapissa ollaan menossa hyvää suuntaan ja työvoiman kysynnän sekä kasvavan työllisyyskehityksen arvioidaan jatkuvan, joka on toivottua korkean työttömyyden Lapissa. Erityisesti katseet kohdistuvat yrityksiin ja yrittäjyyteen, joista haluan mainita suunnitellut Kemin Kaidi Finlandin biodieseltehdas sekä Kemijärven Boreal Biojalostamo (Lapin Luotsi 2017). Kemijärven Boreal Biojalostamon projekti on saanut nyt Eu-Komissiolta hyväksynnän päästöjen osalta (Yle).

4 SOSIAALINEN KUNTOUTUS MAHDOLLISTAJANA KOULUTUSPOLUILLE JA TYÖELÄMÄÄN

4.1 Nuoren sosiaalisen tuen tarpeen arviointi

Yleensä ajattelemme, että työllistäminen ja työllistämisen tukitoimet kuuluvat ensisijaisesti työ- ja elinkeinohallinnon (Te-toimisto) vastuulle ja sen tarjoamilla toimenpiteillä tuetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymistä. Todellisuudessa Te-toimiston palveluita on yhä enemmän vuosien aikana ulkoistettu ja samalla lisätty erilaisia yhteistyökumppaneiden kanssa järjestettäviä työllisyyden edistämiseen liittyviä palveluita, kuten Oulussa nuorille Uralle! -palvelu. Se on vastavalmistuneille nuorille kohdistettu työllisyyspalvelu, jossa nuori ohjataan henkilöstövuokrausyritysten ja koulutuspalveluyritysten palveluiden piiriin työnhakuun, työkokeiluun ja palkkatyöhön heti valmistumisen jälkeen. Palvelu on erinomainen tapa ottaa nuoresta koppi heti valmistumisen jälkeen, mutta ei toimi sellaiselle nuorelle jolla on paljon haasteita tavallisen arkielämän toiminnoissa tai taustalla on vamma tai sairaus tai elämää rajoittava seikka.

Nuori joka asioi sosiaalihuollon piirissä on yleensä sellainen, että tarvitsee tukea ja ohjausta arkielämän haasteiden voittamiseen, ohjausta oikeanlaiseen terveydenhuollon palveluiden piiriin, sosiaalisten etuisuuksien hakemisessa ja opiskeluasioiden suunnittelussa.

Sosiaalihuollon vastuulla on kansalaisten sosiaalisesta turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen. Sosiaalihuollolla on merkittävä tehtävä heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden toimintakyvyn parantamisessa ja työllistymisedellytysten tukemisessa (STM 2011; Ilmonen & Kerminen & Lindberg 2011). Se järjestää heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevalle asiakkaalle kuntouttavaa työtoimintaa, ohjaa asiakasta oikeiden palveluiden piiriin, kuten sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin ja tekee päätöksiä täydentävästä sosiaalityöstä.

4.2 Sosiaalinen kuntoutus ja osallisuuden lisääminen

Sosiaalinen kuntoutus on aika uusi tapa kuntouttaa asiakasta takaisin työmarkkinoille mutta se voi olla myös pysyvämpi ratkaisu asiakkaan tilanteesta riippuen. Sosiaalinen kuntoutus on yksi osa monialaista kuntoutusjärjestelmää ja käytännössä sen toteutus edellyttää eri ammattilaisten ja organisaatioiden välistä yhteistyötä ja verkostoitumista (J. Lindh 2017, 15). Sosiaalinen kuntoutus nähtiin tarpeelliseksi niille sosiaalityön asiakkaille, jotka eivät kyenneet kuntouttaamaan työtoimintaan. Yksi peruste sosiaalisen kuntoutuksen aloittamiselle voi olla vamma tai sairaus, joka estää muun palvelun aloittamisen. Koska kyseessä on matalan kynnyksen palvelu, omaehtoinen osallistuminen on todettu lisäävän halukkuutta osallistua toimintaan (STM 2015; Karjalainen & Saikku 2015).

Sosiaalinen kuntoutus on tullut vuonna 2015 sosiaalihuoltolakiin (3 luku 17§), kun aikaisemmin se oli käsitteenä ja käytäntönä epämääräinen, koska palvelu ei ollut lakisääteistä ja palveluna sillä ei ollut vakiintunutta asemaa (Tuusa & Ala-Kauhaluoma, THL 2016; Karjalainen 2016,133). Sosiaalihuoltolaissa sosiaalinen kuntoutus perustuu aina kokonaisvaltaiseen toimintakyvyn ja kuntoutusarvioon, johon voidaan kytkeä muita palveluita sekä tukitoimia (Lindh 2017).

Erityisesti sosiaalisen kuntoutuksen palvelukokonaisuuden kohderyhmänä nähdään nuoret, joilla on useita, vakavia ja pitkäkestoisia elämänhallinnan ongelmia kuten opiskeluvaikeuksia, oppimisvaikeuksia, koti- ja perhevaikeuksia, tulottomuutta, työ- ja opiskelupaikan puuttuminen, asunnottomuus, irrallisuus uudessa asuinpaikassa, mielenterveys- ja päihdeongelmia, rikollisuutta (THL 2016; Karjalainen 2016, 134). Myös nuoren yksinäisyys nähdään yhtenä ongelmana nuoren syrjäytymisen vaarana ja onkin tärkeää, että oppilaitokset kiinnittäisivät enemmän huomiota tähän seikkaan.

Hyvään sosiaaliseen kuntoutukseen voidaan liittää työ- ja toimintakyvykartoituksia, mielenterveys- ja päihdepalveluja, muita terveydenhuollon palveluita, terapiaa, lääkinnällisen kuntoutuksen palveluita ja ammatillisen kuntoutuksen palveluita. Lisäisin vielä koulutussuunnittelut kuten koulutuskokeilut sekä työllistymisen suunnitelmat kuten työkokeilun porrastetusti niille nuorille, jotka ovat menestyneet hyvin sosiaalisen kuntoutuksen alkupoluista.

Nuorilla haasteet painottuvat arkirytmiin, yksinäisyyteen, sitoutumiseen, asumiseen, päihteisiin sekä mielenterveyden kysymyksiin (THL 2016; Karjalainen 2016, 134). Myös moniammatillinen verkosto on tärkeää, jota voi koota asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti kohdennetusti ja suunnitelmallisesti.

Osatyökykyiselle sosiaalista kuntoutusta suunniteltaessa, suunnitelman tulee rakentua yksilöllisesti ja räätälöidysti, joka perustuu nuoren kanssa tehtyyn palvelutarvearviointiin ja -suunnitelmaan. Asiakastyö tapahtuu joustavasti ja räätälöidysti, johon voi sisältyä työskentelyä jalkautuvalla työotteella nuoren luvalla esimerkiksi tapaamalla nuorten vanhempia heidän kotonaan tai kohdataan nuoria sosiaalisessa mediassa ja internetissä (Ala-Kauhaluoma & Tuusa 2015).

Osatyökykyisyydestä puhuttaessa on tiedettävä työn asettamat vaatimukset työntekijälle ja mielestäni tähän voidaan lisätä osatyökykyisyyden lisäksi käsitteinä myös vajaakuntoinen, osatyökykyinen ja vammainen työnhakija (Pakarinen 2016, 5.). TE-hallinnon ohjeiston mukaan vajaakuntoisella tarkoitetaan henkilöä, jonka mahdollisuudet löytää työtä, säilyttää työ tai edetä työssä ovat huomattavasti heikentyneet asiallisesti todetun sairauden, vian ja vamman takia. (Vedenkannas ym. 2011,13.).

Lapin heikossa työmarkkina-asemassa oleville 18-29 vuotiaille lähdettiin kehittämään matalan kynnyksen palvelua, jonka tavoitteena oli saada nuori ilman pitkäaikaista sitoutumista, lähtemään oman jaksamisen mukaisesti tekemään oman mielenkiinnon mukaista toimintaa. Syntyi Soku-hanke, jonka päätavoite on valmentaa sosiaalisen kuntoutuksen avulla vaikeassa työmarkkina-asemassa olevia nuoria takaisin työmarkkinoille ja auttaa heitä löytämään erilaisia vaihtoehtoja työllistymisen, mielekkään tekemisen ja koulutuksen polulle.

Soku- Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen ESR-rahoitteinen kehittämishanke (2015-2018) on maakunnallinen yhteistoimintahanke, jossa toimijat sijaitsevat ja toimivat Lapin eri seutukunnissa ja eri toiminta-alueilla.

Soku-hankkeen yhteistyökumppaneita ovat A-klinikka, sosiaalitoimi, mielenterveysasema, etsivä nuorisotyö, nuorisotyö, Kemin työllisyyspalvelut, TE-toimisto,

Kela, Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian poliklinikka, monet yhdistykset sekä toiset hanketoimijat, jotka ohjaavat nuoria hankkeen toimintoihin.

Soku-hankkeen toiminnan kohderyhmään kuuluu nuoria ja nuoria aikuisia, joilla on monenlaisia haasteita elämässään ja osalla heistä myös kulttuuritautoista johtuvia kiinnittymättömyysongelmia. Hankkeen tarkoitus on kehittää lappilaista toimintatapaa nuorten sosiaalisen kuntoutuksen edistämiseksi, lisätä asiakaslähtöisyyttä nuorten ohjauksessa, edistää uuden sosiaalihuoltolain mukaisten aktiivisuunnitelmien tekemistä ja toteuttamista sosiaalisen kuntoutuksen paikallisissa monialaisissa verkostoissa sekä kehittää tätä systeemiä koordinoivaa kokonaisjärjestelmää.

Hankkeessa tehdään seinätöntä yhteistyötä eri sosiaalialojen työntekijöiden kanssa, joiden asiakkaina ovat vaikeassa työmarkkina-asemassa olevat nuoret. Näiden asiakasryhmien kanssa toimivat julkisen ja yksityissektorin ammattilaiset sekä järjestötoimijat. Haasteisiin haetaan ratkaisuja Kemiin ja Sodankylään perutetuilla matalan kynnyksen Potkuri-palvelupisteiden toiminnoilla sekä TuPa-Tulevaisuuspaja-toiminnalla (M. Romakkaniemi & R. Rätty 2017, 25).

5 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus, tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esille sote- ja maakuntauudistus, lapin nuorten työllisyystilanne sekä sosiaalisen kuntoutuksen tarve heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten palveluissa. Erityisesti painopisteeksi nousi sote- ja maakuntauudistuksessa olevien palveluiden ulkoistaminen ja kilpailuttaminen yrityksille ja toimiiko valinnanvapaus sekä digitalisaatio heikossa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden yhtenä palvelumuodoista. Näihin kysymyksiin hain vastausta työntekijöiltä, jotka työskentelevät näiden nuorten parissa ja kohtaavat arjessa nuorten esiin tulleita arkielämän haasteita.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten asiakkaita ohjautuu sosiaaliseen kuntoutukseen ja millainen on heidän työkyky sekä kuntoutuksen tarve ja miten nuoret ovat ottaneet palvelun vastaan?
2. Miten sosiaalinen kuntoutus eroaa perinteisistä palveluista kuten työkokeilusta ja kuntouttavasta työtoiminnasta ja mitä hyötyä nuori on saanut palveluista?
3. Miten heikossa työmarkkina-asemassa oleva nuori pärjää tulevaisuudessa uudessa sote-muutoksen tuomissa uudistuksissa, kun palvelut siirtyvät internetiin ja palvelut voi itse valita tulevaisuudessa?

5.2 Aineiston hankinta

Keräsin opinnäytetyöhön materiaalit marraskuusta 2016 syyskuuhun 2017.

Käytin teemahaastattelua, joista pääasiallinen ja tärkein materiaali koostui asiantuntijoille tehdyn haastattelun avulla saaduista tiedoista. Muita materiaaleja olivat sanomalehdet, raportit, kirjallisuus, hankesuunnitelmat, raportit ja internet.

Opinnäytetyössä olen hyödyntänyt asiantuntijoiden antaman tiedon lisäksi myös omaa työkokemusta Te-hallinnon asiantuntijatehtävissä työllisyyden edistämi-

sen palveluissa sekä monipuolista kirjallisuutta ja tähän opinnäytetyöhön liittyviä artikkeleita.

Haastattelin viittä työntekijää eri organisaatioista ja joiden nuorten parissa tehtävä työ saattoi poiketa huomattavasti, riippuen siitä missä tehtävissä kukin oli. Heillä oli asiakkaina Soku-hankkeen kohderyhmään kuuluvia 18 – 29 vuotiaita nuoria. Heidän työkenttään kuului kaikkien muiden asiakkaiden lisäksi myös muut nuoret, joilla oli ammatillisen koulutuksen puuttumisen lisäksi mahdollisesti terveydellisiä rajoitteita.

Kullakin toimijataholla on hankkeen yhteisten tavoitteiden lisäksi omia erityistavoitteita ja toimintamuotoja sekä suunnitelmissa on, että he jatkavat hanketyön tuottamaa hyväksi koettuja toimintamuotoja myös hankkeen päättymisen jälkeen.

Haastattelut tehtiin puhelimitse sekä Skypen videopuheluiden kautta ja ne kestivät keskimäärin 15-55 minuuttia. Teemahaastattelulomakkeen löydät liitteistä.

Haastattelut etenivät teemahaastattelukyselylomakkeen mukaisesti. Haastattelu koostui useammasta aihekokonaisuudesta, jotka sisälsivät useita kysymyksiä, joissa vastaaminen tapahtui hyvin vapaasti, koska vastausvaihtoehtoja ei käytetty lainkaan. Tästä syystä saatuihin vastuksiin pystyi helposti tekemään lisäkysymyksiä hyvinkin spontaanisesti.

5.3 Aineiston teema

Opinnäytetyössäni on selkeästi jaoteltu aihealueet, koska pitää ensin ymmärtää mistä asioista kokonaisuus koostuu, kuten sote- ja maakuntauudistuksesta, lapin nuorten työllisyystilanteesta ja missä vaiheessa nuoren elämää tulee sosiaalinen kuntoutus. Valinnan vapauslaki ja palveluiden digitalisaatio antaa paljon asiakkaille vapautta valita tarvitsemansa palvelut mutta pystyykö, kykeneekö ja haluaako nuori käyttää tätä mahdollisuutta. Katoaako nuori palveluviidakoon, jos tavallisen arkielämän ylläpitäminen tuottaa haasteita.

5.4 Aineiston menetelmät

Nuorten työkykyä arvioitiin pääsääntöisesti työllisyyspalveluissa, psykiatrisessa sairaanhoidossa ja kotikunnan sosiaalipalveluissa Kemissä ja Sodankylässä. Nuoren kuntoon ottivat kantaa myös alueen oppilaitokset ja toisinaan myös lähiomaiset, jolloin nuori otettiin palveluiden piiriin palveluarviointihaastatteluun. Asiakkaiksi otettiin pääsääntöisesti 18 - 29 vuotiaita nuoria, joilla ei ollut ammatillista koulutusta ja joilla saattoi olla taustalla terveydellisiä ongelmia.

Soku-hankkeen asiakkaiksi ohjattiin asiakkaita Te-toimistoista, työllisyyspalveluista, oppilaitoksista, etsivä nuorisotyön kautta ja muiden verkostojen kautta, kuten ystävien suosituksesta ja lähiomaisten kannustuksesta.

Vaikka Soku-hanketta markkinoitiin asiakkaille matalan kynnyksen palveluna, eivät kaikki kohderyhmän nuoret lähteneet toimintaan mukaan, sillä asiakkuuden kriteerinä on vapaaehtoisuus ja asiakkaan vapaaehtoinen osallistuminen SOKU-hankkeen erilaisiin toimintoihin. Jokaisen nuoren lähtökohdat vaihtelivat, riippuen mikä on nuoren perhetilanne ja mitä kautta nuori on ohjautunut Soku-hankkeeseen mukaan ja millaisia ongelmia kullakin nuorella oli. Erityisesti korostui se, että nuoret eivät osanneet etsiä omatoimisesti palveluita vaan nuorelle sen hetken tärkeät ja heille tärkeät asia otettiin esille niissä paikoissa, jossa kukin nuori osaltaan asioi kuten sosiaalitoimessa tai Te-toimistossa.

Pääsääntöisesti nuoren kuntoutumisen tukena oli vähintään yksi henkilö, joka tuki ja ohjasi nuoren osallisuutta Soku-hankkeessa. Yleensä nuoren tukena oli työllisyyspalveluiden asiantuntija ja sosiaalialan työntekijä yhdessä, mutta myös hoitavan tahon toimija oli kolmantena tukijana joissakin tapauksissa. Jos nuori halusi päästä hankkeen aikana lääkärille sairauden tutkimuksia varten, hänet ohjattiin julkisen terveydenhuollon piiriin ja tutkimusten aikana nuorella mahdollisuus osallistua Soku-hankkeen järjestämiin palveluihin oman voimavaransa mukaisesti. Tarvittaessa nuorella on mahdollisuus ottaa oma ohjaaja mukaan, jos nuori niin halusi. Soku-hankkeeseen lähteminen ja siellä oleminen on täysin vapaaehtoista matalan kynnyksen palvelua, ei tarkkaa tietoa asiakasmääristä ole, mutta ne nuoret jotka ovat lähteneet Soku-toimintaan mukaan, ovat pysyneet toiminnassa pitkään mukana.

Soku-hankkeen perusajatuksena tarjota erilaisten toimintojen avulla mielekäästä tekemistä ja lisätä tämän toiminnan avulla sosiaalista osallisuutta. Tavoitteena on myös ohjata ja auttaa nuoria elämässä eteenpäin ohjaamalla terveyspalveluiden piiriin, opiskelusuunnitelmien selkeyttämisessä, työpaikan ja oman ammatillisen alan löytymisessä ja uusien verkostojen luomisessa. Soku-hankkeen kautta on löytynyt uusia harrastuksia, opiskelupaikka ja uusia ystäviä. Nuoren apuna on useita eri alan asiantuntijoita, joista nuori voi vapaasti valita oman mielenkiinnon mukaisesti ja päästä elämässä eteenpäin. Koska palvelu perustuu täysin vapaaehtoisuuteen, nuori voi lähteä palveluista pois heti kun katsoo että pärjää omillaan tai palvelu ei ole sellaista mitä hän tarvitsee. Haastavuutta toimintoihin ohjaamiseen toivat joidenkin asiakkaiden kohdalla terveydelliset rajoitteet, mutta palvelu toimi usealla nuorella asiakkaalla myös kuntoutumisen polkuna sekä lääkinnällisen kuntoutumisen tukena.

Haastattelin työntekijöitä, joiden asiakkaina olivat 18 – 29 vuotiaat heikossa työmarkkina-asemassa olevat nuoret ja joiden tehtäviin kuului pääsääntöisesti nuoren ohjaaminen. Heidän työskentely tapa kohdata vaikeassa työmarkkina-asemassa olevia nuoria poikkesivat toisistaan Kemissä ja Sodankylässä, riippuen siitä missä työtään teki ja mikä oli toimenkuva. Erityisesti työntekijöiden keskuudessa nousi esille huoli, miten nuori mahdollisesti selviytyy eri palveluiden viidakoista, jos nuoren olisi itse valittava palvelunsa tulevaisuudessa. Auttaako siihen yhä lisääntyvä digitalisaatio vai tarvitseeko nuori edelleen perinteisempiä kasvokkain tapahtuvia palveluita.

Kysymysten kautta avautui, miten tärkeää oli luoda ja kehittää Soku-hankkeen kautta monialaista seinätöntä yhteistyötä ja muun muassa nuoren toimintakyvystä oli saatavissa normaalia vastaanottotilannetta runsaammin ja yksityiskohdaisemmin tietoa koska palvelussa korostui saattaen vaihtaen eri palveluihin siirtymistä. Tärkeinä asioina pidettiin työntekijöiden keskuudessa, muun muassa asioita onko nuorten tilanteisiin saatu muutoksia ja onko nuoria saatu aktivoitua eri palveluiden piiriin. Työntekijät pitivät myös tärkeänä, että Soku-hankkeen tapainen toimintamalli ja sosiaalisen kuntoutumisen ja osallisuuden lisäämisen malli säilyisi jollakin tasolla myös senkin jälkeen, vaikka hanke päättyisikin jossakin vaiheessa.

5.5 Aineistot ja niiden keruumenetelmät

Teemahaastattelun tavoitteena oli kartoittaa parhaillaan menneillään olevaa Sote- ja maakuntauudistusta ja sen mahdollista vaikutusta heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden palveluihin ja heidän ohjautuvuuteen palveluiden piiriin tulevaisuudessa. Onko järkevää kaikkia palveluita kehittää nettiin vai tarvitaanko edelleen kasvokkain tapahtuvaa asiakaspalvelua.

Halusin tietää, miten työntekijät ovat huomanneet muutoksia nuorten jaksamisessa ja palveluihin ohjautumisessa. Miten heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevat asiakkaat on otettu huomioon uusia lakeja säädettäessä ja osaako paljon tukea tarvitseva nuori etsiä tarvittavat palvelut netistä. Tarvittaessa tein myös lisäkysymyksiä, joita tuli esiin haastattelun edetessä. Haastattelu oli mielenkiintoista, vuorovaikutuksellista, laadukasta ja ajatuksia sekä kehittämisideoita herättävää. Haastattelu oli luotettava, koska haastateltavat tekivät samanlaisten nuorien kanssa töitä mutta katsantokanta nuoren kohtaamiseen oli erilainen, riippuen siitä millaista työtä kukin teki.

Nauhoitin haastattelut kesäkuussa ja syyskuussa 2017, jotta pystyin tekemään niistä hyvät muistiinpanot. Kaikki Teemahaastattelut olivat yksilöhaastatteluja puhelimitse ja Skypen välityksellä, koska asun Oulussa ja en voinut työni ja pitkän välimatkan vuoksi matkustaa Kemiin taikka Sodankylään.

6 TULOKSET

- 6.1 Soku-hankkeeseen ohjattujen asiakkaiden joukossa on runsaasti pitkäaikaistyöttömiä, työkyvyttömiä mutta joiden työkykyä on mahdollista parantaa pitkäaikaisen osallisuuden tukemisen kautta

Soku-hankkeeseen asiakkaaksi tulevilla nuorilla 18 – 29 vuotiailla asiakkailla Kemissä ja Sodankylässä todettiin osalla olevan työkykyä heikentäviä sairauksia. Yleensä sairaudet olivat sellaisia, että nuorilla oli psykiatrisen hoidon tarve ja näin ollen henkilökohtaisen ohjaamisen tarve oli suurta. Työkykyä heikentäviä asioita oli myös pitkäaikaistyöttömyydestä johtunut syrjäytyminen, josta aiheutui joutilaisuus, asioiden hoitamattomuus, oma-aloitteisuuden puute eikä osattu löytää ja etsiä oikeita palveluita.

Työkykyä edistäviä palveluita suunniteltaessa yleisin palvelutarve oli ammatillisen neuvonnan, ammatillisen kuntoutuksen tarve ja sosiaalisen osallisuuden tukeminen. Nuorista asiakkaista löytyi myös sellaisia, jotka todettiin työkyvyttömiksi kaikkiin tarjottuihin palveluihin ja heidät ohjattiin terveydenhuollon piiriin kuten psykiatrisen hoidon piiriin.

Tietolähteinä Soku-hankkeen monialaisessa työkyvynarvioinnissa hyödynnettiin asiakkaan haastattelua, mutta jos oli käytettävissä erilaisia dokumentteja, kuten työ- ja opiskelutodistuksia tai työvoimahallinnon asiantuntemusta, niitä hyödynnettiin palvelutarve arvioinnissa. Tavoitteena oli saada kokonaisvaltainen arvio nuoren asiakkaan tilanteesta, jotta voitiin kiinnittää huomio oikeanlaiseen arviointiin sosiaalisen kuntoutuksen tueksi.

Soku-hanke koettiin tärkeäksi, koska tavoitteena oli saada nuorelle erilaisilla matalan kynnyksen toimilla muutos arkielämään ja katkaista syrjäytyminen sekä ohjata nuori tarvittaessa terveydenhuollon piiriin. Nuori jolle ei voida tarjota muita työllistymisen edistämiseen liittyviä palveluita kuten kuntouttavaa työtoimintaa, katsottiin että sosiaalinen kuntoutus olisi tarpeeksi haastavaa nuoren ensimmäiseksi palveluksi. Asiantuntijoiden mukaan nuorten mielenterveysongelmat ovat olleet kasvussa ja aikaisemmin ei ole ollut tarjolla palvelua, jossa nuori

kohtaisi kaltaisiaan nuoria yhdessä paikassa. Soku-hankkeen kautta sosiaalialan ohjaajat ovat lähteneet ohjaamaan asiakkaita ja toteuttamaan käytännössä Soku-hankkeen mukaista sosiaalisen osallisuuden lisäämisen mallia Tupa- ja Potkuritoiminnan kautta. Monella toimintaan osallistuvalla nuorella on mielenterveysongelma, sosiaalisten tilanteiden pelkoa, mielenterveystoimiston asiakkuus ja osalla on menneillään lääkinnällinen kuntoutus. Tupa ja Potkuri tuovat sosiaalityöhön lisäarvoa ja uusia tapoja toimia heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten parissa. Nuori, jolla on ollut sosiaalisten tilanteiden pelkoa, on sosiaalisen kuntoutuksen avulla rohkaistunut, osallistunut eri toimintoihin ja saanut uusia ystäviä.

Hanke on myös kasvattanut työntekijäverkostoja ja nuori on helpompi ohjata suoraan sellaisen hoitavan tahon puheille, kun tuntee paremmin, mitä kukakin omassa työssään tekevät. Nuorella jäisi itsellään palvelut hakematta ja syrjäytyi entisestään, jos taustalla ei olisi verkostoa, joka seuraisi nuoren kuntoutumisen edistymistä. Hankkeeseen ohjautuu nuoria hyvin sujuvasti eri tahojen kautta kuten Te-toimistosta, työllisyyspalveluiden kautta tai etsivä nuorisotyön sekä muiden yhteistyötahojen kautta. Kaikkia ei voida auttaa edes matalan kynnyksen palveluiden avulla mutta ne, jotka ovat saaneet hyötyä palveluista, ovat aloittaneet opiskelun, saanut töitä tai muuttaneet pois paikkakunnalta. Tavoitteena on hankkeen päättymisen jälkeen toteuttaa samanlaista matalan kynnyksen toimintaa, koska se on katsottu hyödyntävän nuoren kuntoutumista.

6.2 Heikossa työmarkkina-asemassa oleva nuori ei pärjää palveluviidakossa

Jos sote- ja maakuntauudistus etenee alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti, haastetta tuovat erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevat nuoret. Erityisesti keskustelussa todettiin, että uudistus on herättänyt avoimia kysymyksiä, koska uudistus ei ole vaikuttanut ainakaan vielä konkreettisesti millään tavalla nuorten parissa työskentelevien työntekijöiden työnkuvaan ja palveluiden tarjoamiseen.

Tärkeäksi asiaksi painotettiin, että työttömyyden ja työllisyyden hoito on lähellä ihmistä, lähellä yrityksiä ja lähellä kasvavia yrityksiä ja niissä tapahtuvaa palvelua. Maakuntien tavoitteena uudistuksessa kilpailuttaa palvelut ja kilpailutus vei-

sivät pohjaa tältä ajattelumallilta. Miten nuori pärjää palveluiden viidakossa, jos oma elämän hallinta on huonoa ja nuoren pitäisi löytää oikeanlaiset palvelut. Löytyykö yritystä, joka haluaa ottaa heikossa työmarkkina-asemassa olevat asiakkaat, koska he eivät ole markkinaseksikästä ryhmää. He eivät ole millään tavalla ensisijaisesti tuottavaa ryhmää vaan heidän ensisijainen palvelutarve on pitkäaikainen kuntoutuminen ja kaikki eivät kuntoudu koskaan työmarkkinoille. Onko vaarana, että palveluntarjoaja ottaa tarjotut rahat ja ovat tarjoavinaan jotain palveluita, joista ei paljon tukea tarvitseva nuori hyödy millään tavalla vaan jää yksin omien ongelmien kanssa. Vastaavaa on nähtävissä kun vanhuspalveluita on kilpailutettu, laatu on heikkoa ja hoitavaa henkilöstöä asiakasmääriin suhteutettuna on liian vähän ja henkilökunta vaihtuu hyvin nopeassa syklissä.

6.3 Työntekijöiden huoli sote- ja maakuntauudistuksesta

Tarvitsemmeko tällaista massiivista muutosta näin lyhyellä aikataululla ja osaammeko asennoitua muutokseen, herättää sosiaalialan työntekijöiden keskuudessa avoimia kysymyksiä. Erityisesti toivotaan hyvien käytäntöjen toteuttamista uudistuksen jälkeenkin eri toimiala sektoreiden välillä.

”Uudistus on hyvä, uudistusta tarvitaan ja uudistusta kaivataan mutta millä tavalla”

”Uudistuksen valmistelu ja epävarmuus aiheuttaa sen että nähdään enemmän uhkia ja vaaroja”

”En ole lainkaan vakuuttunut siitä, että työllisyyden hoito tulee onnistumaan maakunnilla”

Kolmannen sektorin yksi rahoittajista ja säätiöiden perustajista on ollut lapissa kunnat. Säätiöissä toteutetaan pääsääntöisesti myös nuorten sosiaalista kuntoutusta. Sote uudistuksen myötä kunnat tulevat päättämään ketkä ovat jatkos-

sa yhteistyökumppaneita, mutta myös maakuntavirastolla tulee olemaan suuri merkitys kilpailutuksessa, ketkä saavat tuottaa valtion hallinnolta vapautuvia palveluita. Tähän saakka eri sektoreilta, kuten kunnalta ja valtion hallinnolta saaduilla rahoilla on voitu järjestää muun muassa erilaisia kuntouttavia palveluita heikoimmassa työmarkkina-asemassa oleville asiakkaille.

Keskusteluissa huolta herättää erityisesti heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden ohjautuvuus palveluihin ja se, että miten kolmas sektori tulee pärjäämään muiden palveluiden tarjoajina mukana kilpailussa.

Mitä ylemmäs työhierarkiassa työntekijöiden työnkuva muuttui, sitä huomattavasti enemmän heillä oli ajatuksia sote- ja maakuntauudistuksesta. Avoin keskustelu ja työntekijöiden kuunteleminen koettiin tärkeiksi ja oli mielenkiintoista huomata, että sote-muutoksista keskusteltiin säännöllisesti henkilöstön työpaikkapalaverieissa, jossa otettiin käsittelyyn myös mahdolliset tulevat henkilöstövaikutukset mutta eroa oli myös missä työskenteli kuten mitä lähemmäs asiakasrajapintaa työ tapahtui, sitä vähemmän sote-asioista keskusteltiin. Yleisesti sote asiaan suhtauduttiin rauhallisesti, sillä muutokset eivät kosketa työntekijöitä.

”tähän liittyy kysymysmerkkejä, pystytäänkö toimimaan tällä volyyminilla jatkossa”

”Kun tiedetään enemmän, niin informoidaan työntekijöitä”

”verkostot jotka siirtyvät maakuntiin, ovat paljon huolestuneempia tulevaisuudesta”

Jos sote muutosten myötä yhdistysten on muutettava liiketoimintamalliseksi liiketoiminnaksi, on kolmannen sektorin vastattava muutokseen muuttamalla toimintatapaan ja se vaikuttaa myös tapaan hankkia asiakkaita. Yhteistyökuviot muiden toimijoiden kanssa koettiin tärkeiksi, joita on kehitetty useiden vuosien aikana alueellisten kokeiluiden avulla. Lapissa on parhaillaan menneillään alueellinen työ- ja yrityspalveluiden alueellinen kokeilu, johon osallistuu Lapissa 5 kuntaa ja kaupunkia, Tornio, Kemi, Sodankylä, Kemijärvi ja Rovaniemi.

Katsottiin myös, että roolit voivat muuttua palvelujen tarjoajista palvelujen tuottajiksi. Palveluiden kilpailuttaminen ei ole uusi asia kolmannella sektorilla mutta palveluiden kokonaisvaltainen kilpailuttaminen heikoimmassa työmarkkina-
asemassa olevien asiakkaiden palveluissa on uusi asia. Kolmannen sektorin
työnantajissa on mietitty myös organisoitumista koko maakunnallisiksi palvelu-
jen tuottajiksi, mutta avoimia kysymyksiä tämän tapaiseen toimintaan on edel-
leen, koska ei ole tietoa, miten kunnat ja kaupungit jatkavat palveluiden hyödyn-
tämistä uudistuksen jälkeen.

”Suurin osa säätiöistä on kuntien tai kaupunkien perustamia, sehän
on pitkälle kuitenkin isäntien kädessä, miten hommaa viedään
eteenpäin”

”Sodankylän kaltaisissa paikoissa on hyvin vähän järjestöjä, jotka
voivat ottaa asiakkaita sosiaaliseen kuntoutukseen”

7 POHDINTA

Usealla nuorella todettiin Soku-hankkeeseen lähtiessä, että heitä ei voitu ohjata kuntouttavaan työtoimintaan taikka työkokeiluihin, vaan heidät todettiin työkyvyttömäksi avoimille työmarkkinoille. Joillakin nuorilla todettiin työkyvyttömyyden syyksi sairaus tai vamma ja ensisijainen palvelutarve oli lääkinnällinen kuntoutus tai muu kuntoutuksen tarve. Soku-hankkeen Tupa- ja Potkuritoimintaan ohjautui sellaisia nuoria, joille voitiin tarjota työkykyyn liittyvien ongelmien tueksi korkeintaan sosiaalista kuntoutusta nuoren oman jaksamisen mukaisesti.

Nuori jolla on elämässään paljon haasteita, terveydentila ei ole hyvä, yksinäisyys, ei ole aikuisen tukea, tarvitsevat sellaisen kohtaamispaikan, johon voi osallistua oman jaksamisen mukaan. Tästä syystä Tupa ja Potkuritoiminta on ollut monelle nuorelle kuin toinen olohuone, jossa on saanut osallistua monipuoliseen toimintaan oman jaksamisen mukaan ja on saanut uusia ystäviä ja joka on toiminut lääkinnällisen kuntoutuksen kanssakulkijana, jatkopolkuna ja tukena.

7.1 Työ- ja toimintakyvyn arvioinnin tukena

Kaikki nuoret eivät tule kuntoutumaan sosiaalisesta kuntoutuksesta pidemmälle, mutta se lisää ihmisarvoa ja tuo muutoksen tavalliseen arkielämään. Vaarana voi olla, että heikossa työmarkkina-asemassa oleva asiakas voi jäädä kotiin, syrjäytyä ja kunto voi heikentyä entisestään, joten Tupa- ja potkuritoiminta tuo lisäarvoa toimintakyvyn ylläpitäjänä. Myös toisenlaisten opiskeluvaihtoehtojen kehittäminen voisi tuoda lisäarvoa nuoren kuntoutumisen polulle ja oppipoikakisällimalli voisi toimia niille nuorille, jotka eivät pysty opiskelemaan tavallisessa luokkayhteisössä. Myös työnantajat hyötyisivät tästä opiskelumallista, sillä he saisivat juuri sellaista työvoimaa perustyön tekemiseen, johon ei muualta välttämättä työntekijöitä löydy.

Soku-hankkeen idea kehittää sosiaalista kuntoutusta ja osallisuuden lisäämistä on oikeanlainen tapa toimia heikommassa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden työkyvyn mittarina, jossa voidaan seurata ja ohjata tuetusti moniammatillisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kykyä selviytyä tavallisista arki-

elämän haasteista ja jonka avulla voidaan myös puuttua varhaisessa vaiheessa mahdollisiin terveydellisiin ongelmiin. Tätä palvelumallia tarvitaan myös uudessa sotessa, sillä matalan kynnyksen palveluita tarvitaan aina. Kaikki asiakkaat eivät kuntoudu koskaan työmarkkinoille mutta hekin tarvitsevat mielekästä toimintaa kuntoutuksen tueksi, koska arvioita tekee yhteistyössä moniammatillinen työryhmä.

Valinnanvapauslaki palvelee parhaiten ihmisiä jotka osaavat oma-aloitteisesti hakea netistä palveluita ja palvelee parhaiten alueita, jossa on useita eri palveluiden tuottajia ja heitä on paikkakunnalla useita. Lapissa on vähän palveluiden tarjoajia ja pitkät välimatkat eivät houkuta paikkakuntalaisia matkustamaan satojen kilometrien päähän palveluiden piiriin.

Lappilainen nuori saa peruspalvelut omassa kotikunnassaan mutta erikoispalvelut ovat yleensä isommissa kaupungeissa, jonne taas paljon tukea tarvitseva nuori ei lähde mielellään. Uudistuksissa panostetaan digitalisaation kehittämiseen ja oletetaan että kaikki pystyvät käyttämään internetiä, mutta henkilö joka on heikossa työmarkkina-asemassa ja terveys on rajoitteena, ei välttämättä osaa käyttää näitä palveluita, koska ei tiedetä mitä palveluita on tarjolla ja huonossa kunnossa olevat nuoret joilla esimerkiksi mielenterveysongelmia, eivät kykene hoitamaan asioitaan netin välityksellä tai edes tavalliseen arkeen liittyviä perusasioita.

Sote- ja maakuntauudistus koskettaa kuntaa ja valtionhallintoa, mutta myös sillä on myös vaikutusta palveluiden tuottajiin ja sosiaalityöhön. Heikossa työmarkkina-asemassa oleva nuori tarvitsee nyt ja tulevaisuudessa kasvokkain tapahtuvaa asiointia, jotta nuorta voidaan ohjata tehokkaammin eri palveluiden piiriin ja seurata nuoren kuntoutumisen ja työkyvyn edistymistä.

Vaikeassa työmarkkina-asemassa oleva nuori tarvitsee myös moniammatillista ohjausta, jotta ongelmiin voidaan tarttua välittömästi ja ohjata oikeisiin palveluihin. Oikea-aikaisuus on kaiken ydin ja yhteistyötä voisi lisätä niin työllisyyspalveluiden, sosiaalipalveluiden kuin koulujenkin välillä. Sosiaalista kuntoutukseen ohjaamista ja palvelun tuntemusta voisi lisätä edelleen ja juurruttaa yhdeksi palvelumalliksi. Erityisesti sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden tarjoajat voisivat

tuoda itseään paremmin esille esimerkiksi työvoimahallintoon ja oppilaitoksiin, jossa he voisivat esitellä toimintaa niin työntekijöille kuin asiakkaillekin.

7.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Keräsin opinnäytetyön aineiston pääsääntöisesti haastattelemalla sosiaalialan asiantuntijoita, joiden asiakkaita ohjautuu Soku-hankkeeseen ja jotka seuraavat toiminnan ja ohjauksen avulla asiakkaan osallistumista eri toimintoihin Tupa- ja potkuritoimintaan. Haastattelun kautta sain työntekijöiden arvioimaa palautetta Soku-hankkeen toimivuudesta pitkäaikaistyöttömän, mahdollisesti lääkinnällisessä kuntoutuksessa olevan nuoren aktiivisuudesta osallistua toimintaan ja miten toiminta on edistänyt nuoren osallisuuden lisäämisessä ja kuntoutumisen tukemisessa.

Huomasin myös uutena asiana sen, että Soku-hanke madalsi usean eri organisaation yhteistyötä ja toi uusia toimintatapoja seurata nuoren kuntoutumisen polkua. Uusia toimintatapoja oli jakaa nuoren suostumuksella eri tahojen tietoja, jotta pystyttiin saamaan nuoresta kokonaisvaltaisempi kuva. Myös Saattaen-vaihteen palvelua käytettiin, jotta nuori pääsi oikea-aikaisesti eri palveluiden piiriin kuten lääkinnälliseen kuntoutukseen tai kokeilemaan eri oppilaitosten koulutusvaihtoehtoja kouluympäristöön. Myös Kelan yhteydenotot lisääntyivät, toimeentulon siirryttyä heidän hoidettavakseen ja näin saatiin palveluiden piiriin sellaisiakin nuoria, jotka eivät olleet aikaisemmin olleen asiakkaina missään sosiaalialan palveluissa.

Olen pyrkinyt omassa opinnäytetyössä kuvaamaan sitä seikkaa, miten heikossa työmarkkina-asemassa oleva nuori tarvitsee sote- ja maakuntauudistuksen jälkeenkin edelleen hyvin paljon kasvokkain tapahtuvaa ohjausta. Muutoin tämä nuori jää kotiin ja syrjäytyy ja jopa elintärkeät lääkinnälliset hoidot voivat jäädä hankkimatta. Vaikka nuori osaakin käyttää nettiä mutta eivät välttämättä osaa netin avulla hakea sopivaa palvelua tai palveluntuottajaa, jos rinnalta puuttuu aikuinen joka osaisi ohjata nuorta.

7.3 Opinnäytetyön eettisyys

Sosiaalinen kuntoutus on yksi tärkeä osa sosiaalisia palveluita ja sen vuoksi sosiaalista kuntoutusta pitäisi paremmin hyödyntää työllistymistä edistävä palveluna. Tällä hetkellä sosiaalista kuntoutusta ei tarjota eikä asiakkaita ohjata yhteistyökumppaneiden palveluihin niin voimakkaasti kuin pitäisi koska työllistymistä edistävinä palveluina pidetään työkokeilua, kuntouttavaa työtoimintaa ja koulutuksia. Tutustuessani haastatteluiden kautta niihin asiantuntijoihin, jotka ohjaavat asiakkaita näihin palveluihin, herätti minussa kunnioitusta heidän pitkäjännitteiseen ohjaustyöhön ja asiakkaan vuosiakin kestävään tukemiseen.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevat nuoret ovat mielestäni oikeutettuja tämän tyyppiseen palveluun, koska meidän perustuslakikin se jo määrittelee, että kaikilla on oikeus tasa-arvoisen kohteluun ja elämisen arvoiseen kohteluun kaikissa yhteiskunnan järjestelmissä.

On hyvä olla myös muitakin vaihtoehtoisia tapoja parantaa nuoren kuntoutusta ja osallisuuden lisäämistä, sillä yhteiskuntamme on hyvin byrokraattinen erilaisine kirjallisine arviointeineen ja ihmisten jaotteluja tuloluokkien mukaan. Jos nuoren on helppo osallistua toimintaan matalan kynnyksen periaatteella ja ei aina tarvitse pelätä epäonnistumista, niin silloin sosiaalinen kuntoutus osallisuuden lisäämiseksi on tervetullut palvelu.

Tämän opinnäytetyön vahvuutena on yhteiskunnallinen, moraalinen ja sosiaaliin kuntoutukseen liittyvä merkitys. Eettiseen pohdintaan liittyy kysymysten luotettavuus, arvot ja valinnat. Opinnäytetyössä korostuu heikossa työmarkkina-asemassa olevat nuoret, terveys, työ- ja opiskelukyky, oma-aloitteellisuus ja mahdollinen eriarvoisuus digitalisaation lisääntyessä ja valinnanvapauslain tullessa voimaan 2020. Jos sote- ja maakuntauudistuksessa ei oteta huomioon heikommassa työmarkkina-asemassa olevia nuoria asiakkaita tehokkaammin se voi johtaa tässä asiakasryhmässä inhimillistä kärsimystä ja yhä syvenevää syrjäytymistä.

8 LÄHTEET

Ala-Kauhahuoma Mika, Tuusa, Matti 2015. Sosiaalinen kuntoutus nuorten osallisuuden vahvistajana. Kuntoutus 1, 35-41.

Ala-Kauhahuoma, Mika & Tuusa, Matti (2015) Sosiaalinen kuntoutus nuorten osallisuuden vahvistajana. Kuntoutus 38(1), 35-41.
<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/sosku/sosiaalinen-kuntoutus/julkaisuja>

Alueen vahvuudet ja tulevaisuuden haasteet, syksy 2017
<http://luotsi.lappi.fi/lapin-kehitysnakymat1>

Arnkil, Robert 2017. Työvoimapalvelut maakuntauudistuksessa.
https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/aineistot/Documents/08_Robert_Arnkil_ESITYS_010317.pdf

Blomgren, Sanna, Karjalainen, Jouko, Karjalainen, Pekka, Kivipelto, Minna, Saikkonen, Paula, Saikku, Peppi 2016. Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. Raportti, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Brommels, Mats, Aronkylä, Timo, Kananoja, Aulikki, Lillrank, Pauli, Reijola, Kari 2016. Valinnanvapaus ja monikanavarahoituksen yksinkertaistaminen sosiaali ja terveydenhuollossa. Raportti, Sosiaali ja terveysministeriö

Hallituksen suunnitelma: Yritys- ja työllistämispalvelut ulkoistetaan- maakunnissa 400 miljoonan euron markkinat
<https://yle.fi/uutiset/3-9489433>

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista (TEM/1260/03.01.01/2016). Luettavissa
<https://tem.fi/documents/1410877/4281155/he-alke-ja-kasvupalvelulaki-luonnos-1.3.2017.pdf/4d6600da-13c9-4d79-923d-484610434861>

Hurtig, Johanna, Laitinen, Merja & Uljas-Rautio, Katriina 2010. Ajattele Itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. Juva: PS-kustannus.

Ilmonen, Kari, Kerminen, Päivi & Lindberg, Erja 2011. Työelämäosallisuuden lisääminen on yhteinen asia. Asiantuntijaryhmän ehdotukset heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työelämäosallisuuden lisäämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2011:4
 Luettavissa
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72806/URN:NBN:fi-fe201504226138.pdf>

Isometsä, Pirjo, Lindh, Jari, Pietiläinen, Rauno, Pulju, Kaisu, Raappana, Mikko, Romakkaniemi, Marjo & Rätty, Rauni 2016. Lappilaisen nuoren tulevaisuutta tukemassa. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu Oy/viitattu 15.03.2017
 Luettavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-162-7>

Järjestöjen asemaa vahvistetaan uudessa valinnanvapausmallissa
http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/jarjestojen-asemaa-vahvistetaan-uudessa-valinnanvapausmallissa

Kallio, Olavi, Meklin, Pentti & Tammi, Jari 2008. Kuntouttavan työtoiminnan taloudelliset vaikutukset kunnille vuonna 2006./Viitattu 05.05.2017. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2008.

Kerätär, Raija 2016. 54 - 60. Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän. Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömillä. Oulun Yliopisto. Väitöskirja

Lapin alueelliset kehitysnäkymät

<http://luotsi.lappi.fi/kehitysnakymat;jsessionid=d738682ac988937690fd2f6cb0b7>

Lakiluonnokset asiakkaan valinnanvapaudesta sekä maakunta- ja sote-laista 21.12.2016

<http://alueuudistus.fi/lakiluonnokset-12-2016>

Laki alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista

http://alueuudistus.fi/documents/1477425/4213184/Liite+02b_Laki+alueiden+kehitt%C3%A4misest%C3%A4+ja+kasvupalveluista

Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (TEM/1369/2014)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141369>

Maakuntauudistus

<http://tem.fi/maakuntauudistus>

Meriva rs säätiö, Kemi

<http://www.meriva.com>

Mielenterveyden keskusliitto. Yksinäisyys

[http://mtkl.fi/tietoa-mielenterveydesta/aikuisille/yksinaisyys/viitattu 15.03.2017](http://mtkl.fi/tietoa-mielenterveydesta/aikuisille/yksinaisyys/viitattu%2015.03.2017)

Mitä maakuntauudistus tarkoittaa minulle?

<http://alueuudistus.fi/mika-on-maakuntauudistus>

Miten käy pitkäaikaistyöttömien, jos työnvälitys yksityistetään? ”Virkamiehet elää ihan eri maailmassa kuin työttömät”

<https://yle.fi/uutiset/3-9514480>

Myrskylä, Pekka 2011, 9-21. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 12/2011. Luettavissa

[https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Nuoret+työmarkkinoiden+ja+opiskelun+ulkopuolella+17032011.pdf](https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Nuoret+ty%C3%B6markkinoiden+ja+opiskelun+ulkopuolella+17032011.pdf)

OECD:n Education at glance 2016 –raportti

http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2016/finland_eag-2016-54-en#.WhH7tUxul2w

Rissanen, Paavo, Kallanranta, Tapani & Suikkanen, Asko 2008. Kuntoutus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy/Viitattu 12.02.2017
Lapin ammattikorkeakoulu Oy. Hankehakemus EU:n sosiaalirahastolle SOKU – Nuorten työelämänosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen 2015-2018.

Seppänen-Järvelä R, Aalto A-M, Juvonen-Posti P, Laaksonen M, Tuusa M2015. Yksilöllisesti räätälöity ja työhön kytketty. Kelan työhön kuntoutuksen kehittämishankkeen arvioititutkimus. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 139. Kelan tutkimusosasto.

Sote-uudistus Lapissa
<http://www.lapinsotesavotta.fi>

Sote- ja maakuntauudistuksen valinnanvapaus
<http://alueuudistus.fi/soteuudistus/asiakkaan-valinnanvapaus>
Seitasäätiö, Sodankylä
<https://www.seitasaatio.fi>

TEM, 15.11.2016. Kasvupalvelu-uudistuksen valmistelu etenee.
http://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kasvupalvelu-uudistuksen-valmistelu-etenee

Tervo, Sirpa 2012, 61. Sosiaalityö. Jyväskylän Yliopisto, Kokkolan Yliopistokeskus Chydenius. Pro gradu tutkielma.

Tilastokeskus: Väestö työmarkkina-aseman, sukupuolen ja iän mukaan 2014-2017
http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tym__tyti/?tablelist=tru-e

Työvoima- ja osaamistarpeet Lapissa
<http://luotsi.lappi.fi/koulutus-ja-tyovoimatarpeet>

Viinamäki, Leena, Saari, Erkki 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Wrede-Jäntti, Matilda 2017. Huoli syrjäytymisvaarassa olevista nuorista miehistä on ylikorostettu. THL-blogi: Työ- ja hyvinvointilaitos/Viitattu 18.06.2017

Ylipaavalniemi, Pasi, Sariola, Leena, Marniemi, Janne & Pekkala, Terho 2005, 8, 14. Sosiaalisen työllistämisen toimialan käsitteet. VATES-säätiö; Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.

LIITTEET

Teemahaastattelu pohjautuu neljään pääaiheeseen ja useaan pienempään jatkokysymykseen. Näiden lisäksi tein tarkentavia kysymyksiä ja keskustelun aikana heräsi myös uusia kysymyksiä. Kaikkia kysymyksiä ei voinut haastattelevalle tehdä, johtuen hänen omasta työnkuvastaan ja myös siihen millaista ohjausta hän nuorelle tarjoaa. Haastattelukutsun lähetin 12 henkilölle joista pääsin haastattelemaan viittä henkilöä.

Ensimmäisessä osiossa kartoitin haastateltavien suhdetta Soku-hankkeeseen, miten he ohjaavat hankkeeseen mukaan nuoria:

Oletko mukana SOKU-Hankkeessa?

Mikä sai lähtemään mukaan SOKU-hankkeeseen?

Mitä työnkuvaasi kuuluu käytännössä?

Onko sinulla kuinka paljon asiakkaina 18-30 vuotiaita?

Mikä on roolisi SOKU-hankkeessa?

Kerro omat kokemukset SoKU-hankkeesta?

Onko SOKU-hankkeesta hyötyä oman työn kannalta?

Jääkö hankkeesta pysyvästi asioita/toimintatapoja omaan työhön myös hankkeen päättymisen jälkeen?

Miten asiakkaat ohjautuvat nyt Soku-hankkeeseen?

Onko hankkeessa ollut kuinka paljon asiakkaista?

Mitkä ovat olleet eniten käytettäviä palveluita hankkeen aikana? sosiaalinen kuntoutus, kuntouttava työtoiminta, työkokeilu, koulutukseen ohjaus, palkkatuki-työ vaiko suoraan työmarkkinoille?

Toisessa osiossa kävimme läpi Sote- ja maakuntauudistukseen liittyviä asioita:

Mitä ajatuksia sote- ja maakuntauudistus herättää?

Miten te koette mahdollisen sote- ja maakuntauudistuksen?

Tarvitaanko mielestänne sote- ja maakuntauudistusta?

Onko mielestänne Sote-uudistuksesta hyötyä?

Onko työyhteisössä keskusteltu uudistuksesta?

Miten näette Sote-uudistuksen oman työn kannalta?

Mitä kysymyksiä se on herättänyt?

Muuttuuko tapa tehdä asiakaspalvelutyötä sote uudistuksen myötä?

Mitä ajatuksia se herättää? Hyvää? Huonoa?

Jatkuuko moniammatillinen yhteistyö Maakuntavirastoissa? Mitä ajatuksia?

Jääkö yhteistyökumppaneita pois?

Onko mielestänne uudistuksesta hyötyä?

Onko tehtävien ulkoistaminen hyvä asia vaiko huono asia?

Miten näette uudistuksen omien asiakkaiden kannalta?

Miten ajattelette heikossa työmarkkina-asemassa olevan asiakkaan roolin Sote-uudistuksen myötä?

Miten uudistus muuttaa asiakasrajapinnassa tehtävää työtä?

Katoaako perinteinen asiakaspalvelu?

Muuttuuko työtavat? Miten ne muuttuu?

Mitä riskejä mielestänne uudistus voi tuoda tuullessaan yleensä?

Tuleeko osaamisvajeita asiakasohjaamisessa?

Kolmannessa osiossa kysymykset keskittyvät itse Nuoreen asiakkaaseen ja sosiaaliseen kuntoutukseen:

Millainen asiakas ohjautuu sosiaaliseen kuntoutukseen?

Miten paljon asiakkaista ohjautuu sosiaaliseen kuntoutukseen?

Mikä on keskimäärin sosiaalisen kuntoutuksen kesto?

Miten paljon asiakkaan tilanne muuttuu sosiaalisen kuntoutuksen avulla?

Millaisiin palveluihin asiakas ohjautuu sosiaalisen kuntoutuksen jälkeen?

Onko nuori kertonut kokemuksistaan sosiaalisesta kuntoutuksesta?

Onko nuorilla ollut asiantuntijan tarve tärkeää (kaikki nuoret asiakkaat)?

Onko asiakkaat hyötäneet sosiaalisesta kuntoutuksesta?

Ovatko nuoret löytäneet opiskelut tai työpolun sosiaalisen kuntoutuksen kautta?

Onko hyvä asia, että asiakas valitsee jatkossa palvelunsa itse? Toimiiko se heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten asiakasryhmässä?

Mitä ajattelette asiakkaiden ohjautuvuudesta palveluihin jatkossa?

Osaako mielestänne nuori hakea palveluita itse vai tarvitseeko hän siihen asiantuntijan apua?

Jääkö nuorella palvelut hakematta?

Ohjautuuko asiakas oikeisiin palveluihin?

Hukkuuko mielestänne asiakas palveluiden viidakkoon uudistuksen myötä?

Viekö digitalisaatio kohderyhmän asiakkaat nettiin palveluita etsimään?

Neljännessä osiossa keskusteltiin lapin nuorten työllisyystilanteesta:

Mikä on työttömyystilanne nuorten osalta?

Mikä on työttömyyden syy (päähteet, työpaikan puute, koulutuksen puute, kulttuuritausta, kiinnittymättömyys yhteiskuntaan)?

Mikä on nuoren ensimmäinen palvelumuoto, kun hän saapuu asiakkaaksi?

Miten helposti asiakas lähtee palveluihin mukaan?

Löytyykö nuorelle helposti hänen haluamansa työllisyyttä edistävät palvelut?

Tarvitseeko mielestänne nuori kasvotusten tapahtuvaa palvelua muita asiakkaita enemmän?

Miten sen huomaa käytännössä?

Miten helposti muutoksen saa aikaan?

Osaako nuori mielestänne itsenäisesti etsiä tarvitsemansa palvelut?

Miten sen huomaa?

Onko Sote-uudistuksesta keskusteltu nuorten kanssa?

Löytyykö alueeltanne nuorelle sopivat koulutusmahdollisuudet ja työpaikat?

Lähteekö asiakkaitanne paljon toiselle paikkakunnalle työn ja koulutuksen perässä?